

WILEY-
BLACKWELL

The Scandinavian
Journal of Economics

Review: Finanspolitiken och den ekonomiska utvecklingen

Author(s): Erik Dahmén

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 44, n:r 4 (Dec., 1942), pp. 273-276

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3438133>

Accessed: 21/10/2011 07:27

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

LITTERATUR

FINANSPOLITIKEN OCH DEN EKONOMISKA UTVECKLINGEN.

Fiscal Policy and Business Cycles av Alvin H. Hansen. W. W. Norton & Company Inc. New-York 1941. Eng. uppl.: George Allen & Unwin Ltd. London.

Liksom sin föregångare, *Full Recovery or Stagnation*, måste Alvin Hansens senaste arbete ses mot bakgrunden av de speciella förhållandena i U. S. A. under 1930-talet. Den huvudfråga, vars besvarande är av avgörande betydelse för analysen i boken, är följande: varför uppvisar 1930-talet en synnerligen svår depression och en ofullständig återhämtning i den meningen att full sysselsättning icke ens tillnärmelsevis uppnås?

Hansen tecknar i första avsnittet på ett kortfattat men intresseväckande sätt bakgrunden till de sedermera behandlade problemen. Den återblick på konjunkturväxlingarna, som här ges, medför att arbetet i fortsättningen får en verklighetsbetonad inriktning, något som tyvärr i alltför stor utsträckning saknas hos många av de teoretiker, vilka i viss mån rört sig med samma centrala tankegång, som den Hansen i fortsättningen utvecklar. Enligt recensentens mening kan en stor del av Hansens förtjänst i detta hänseende återföras på Harvardkollegan J. Schumpeters inflytande. — Innehållet i såväl detta som i senare avsnitt av boken är så rikt på sakuppgifter och tankar att det här endast kan bli fråga om att skissera den viktigaste tankegången.

Till det mest intressanta i återblicken på den ekonomiska utvecklingen hör den vikt, som förf. lägger vid de speciella *byggnadscyklarna*. Hela problemkomplexet är hittills alltför litet beaktat i ett större sammanhang, varför detta avsnitt kan tjäna som en god utgångspunkt för fortsatta forskningar. Det inledande avsnittet utmynnar i följande tes — som man dock icke återfinner hos Schumpeter: den ekonomiska utvecklingen i *extensiv* riktning, d. v. s. utveckling betingad av befolkningsökning, kolonisering av nya områden etc., har numera tvingats in i ett betydligt långsammare tempo än tidigare. Vad man i framtiden möjligen kan hoppas på är en ekonomisk utveckling av mera *intensiv* art, d. v. s. en utveckling, som betingas av tekniska framsteg. Detta förhållande var enligt förf. en av de grundläggande faktorerna för 1930-talets speciella problem. Diskussionen slutar med påståendet att det f. n. ej föreligger möjligheter att välja mellan fri och dirigerad ekonomi utan endast mellan demokratisk planekonomi och totalitär. Härmed är en av grundstenarna lagd för bokens tankebyggnad i fortsättningen. — Nästa grundsten kan sägas vara resultatet av en undersökning av investering och konsumtion under mellankrigsperioden, där huvudresultatet är att investeringsverksamheten såsom uttryck för »nya kombinationer av produktionsfaktorer» i Schumpeters terminologi är den aktiva och styrande faktorn i utvecklingen medan konsumtionen

spelar en betydligt mera passiv roll. I samband med denna undersökning uppvisar Hansen många andra intressanta förhållanden beträffande investeringarna i varulager, varaktiga konsumtionsvaror, byggnader etc.¹ Ett studium av denna undersökning kan livligt rekommenderas. — Sedan dessa två grundstenar lagts övergår förf. till en kort kritisk diskussion av penning- och finanspolitiken under mellankrigsperioden i U. S. A. Den allvarligaste invändningen mot den förda finanspolitiken är, att den expansionistiska politiken insattes på allvar först när en kumulativ deflationistisk process hunnit komma igång. De statliga utgifterna i expansionistiskt syfte tjänade då endast till att i någon mån stoppa igen de hål i näringslivets finansiella struktur, som denna process efter hand skapade.

Andra delen behandlar finanspolitikens historiska utveckling, olika slags skattestrukturer, statsskuldens problem i historisk belysning samt äldre och nyare budgetteori och praxis. Denna del av Hansens arbete har ett mycket stort intresse oavsett vilken uppfattning läsaren än må ha om tankegångarna i boken i övrigt. Den viktigaste lärdom man kan draga av denna del gäller den stora betydelsen av att varje ekonomiskt-teoretisk — i detta fall finansteoretisk — analys göres strukturbestämd. Det finns inte någon »alltid giltig» teori. Med denna del av boken kan Hansen sägas ha fullbordat grunden för den tankebyggnad, som i fortsättningen uppbygges och som innehåller författarens egentliga huvudtes. Denna huvudtes framlägges sålunda i bokens tredje del.

Så snart investeringsverksamheten avbrutits i en kris kommer enligt förf. en process igång, som leder till betydande underutnyttjande av tillgängliga produktionskrafter. Detta beror därpå att samhällets vanor beträffande inkomstens fördelning på sparande och konsumtion — den samhällseliga *sparkvotens* bestämningsfaktorer — äro så fast institutionellt förankrade, att mot den bortfallna investeringsverksamheten icke svarar sparandebortfall.² Följden härav blir att det utnyttjande av tillgänglig kapacitet, som tidigare kommit till stånd genom nyinvesteringsverksamhet, icke längre uppehålls. Under den industriella utvecklingen fram till och med 1920-talet förelågo stora möjligheter till både extensiv och intensiv nyinvesteringsverksamhet, varför den kumulativa kontraktionsprocessen med åtföljande underutnyttjad kapacitet alltid rätt snart avbrutits genom att nyinvesteringar kommit igång. Då numera enligt författarens mening dessa möjligheter starkt försämrats, har näringslivet kommit s. a. s. i baklås. De nu föreliggande sparvanorna äro en kvarleva från ett tidigare skede av helt andra expansionsförutsättningar än nu. Numera »passar» sparkvoten inte till de begränsade expansionsförutsättningarna. Följden av de begränsade nyinvesteringsmöjligheterna blir alltså inte endast minskad nyinvesteringsverksamhet i och för sig, utan också att kapacitet, som redan

¹ Mycket av materialet för denna undersökning är hämtat ur Kuznets stora arbete *National Income and Capital Formation, 1919—1935*. (National Bureau of Economic Research, 1937.)

² Man bör observera att Hansen i förtjänstfull motsats till de gängse underkonsumtionsteoretiska tankegångarna härmed icke påstår att investeringsverksamheten *avbrytes* till följd av någon »underkonsumtion».

finns, inte kommer att fullt utnyttjas. Det föreligger alltså två olika problem. *Ett problem* gäller möjligheterna till fortsatt expansion. *Ett annat problem* gäller möjligheterna att utnyttja redan existerande kapacitet. Endast i den mån det förra inte kan lösas, blir det senare aktuellt. Då nu förf. anser det förra problemet omöjligt att lösa helt och hållet — även om staten söker öppna nya investeringsmöjligheter och träda i stället för den uteblivna enskilda företagarverksamheten, vilket förf. livligt rekommenderar — så är det fullt konsekvent att han i fortsättningen huvudsakligen ägnar sig åt det senare problemet. Den tidigare genomgående klarheten i tankegångar och uttryckssätt saknas tyvärr ibland i fortsättningen. Man har en känsla av att förf. inte alltid håller de bägge problemen isär. Detta framträder bl. a. i analysen av de s. k. accelerations- och multiplikator teorierna — förf. bibehåller tyvärr beteckningen *teori* på dessa tankar, något som är missvisande — samt den s. k. pump-priming tanken, d. v. s. tanken att statliga köpkraftsökande engångsutgifter kunna sätta igång en självgenererande expansionsprocess. Det är uppenbart att »pump-priming» aldrig kan lösa *expansionsproblemet*. Författarens analys ger emellertid ett intryck av att han anser att *sparkvotens* beskaffenhet utgör ett hinder för lösandet av *detta* problem, något som givetvis är felaktigt. Vad som däremot är mindre självklart — åtminstone har det ansetts långt ifrån självklart i vissa teoretiker kretsar — är att »pump-priming» inte kan förväntas lösa det andra problemet. Att förf. klart påvisar detta är en av hans förtjänster och står givetvis i samband med de slutsatser, vartill förf. tidigare kommit. Konsekvensen av analysen blir att det fordras betydligt mera genomgripande och djupgående förändringar i den ekonomiska politikens hela ansättning. Det fordras enligt förf. att den sparvanornas »eftersläpning», varom nyss talats, i möjligaste mån upphäves, och att vi därigenom och genom systematiskt genomförda statliga konsumtionsökande åtgärder göra samhället till ett »konsumtionssamhälle» i stället för att låta det förbli ett »sparandesamhälle», som inte passar till de nu föreliggande investerings-expansionsmöjligheterna. Som ett något egendomligt tillägg till denna i och för sig klara tankegång anför förf., att genom statliga utgifter på välfärdsinrättningar o. d. skapas möjligheter till nya investeringar. Dessa investeringar skulle alltså betingas av konsumtionsökningen. Efter vad jag kan förstå håller förf. återigen här inte de bägge olika problem, varom nyss talats, skilda från varandra så som önskvärt vore.

Tyvärr medger inte utrymmet genomgång av de sätt på vilka förf. anser att den ekonomiska politikens omläggning skall genomföras. Det må endast framhållas att konsekvensen av författarens tidigare tankegångar givetvis blir, att han måste anse en finanspolitik, vars blickfält begränsas av konjunkturcykeln, vara otillräcklig, eftersom ju enligt förf. problemets kärna nu ligger djupare än i »konjunkturmekanismen». Riktigheten av tesen angående investeringsmöjligheterna nu och i framtiden är givetvis i de flesta fall ett oeftergivligt villkor för att författarens argumentering för de olika åtgärderna skall vara bärande. Det är därför helt naturligt att denna tes ånyo upptages till diskussion i bokens senare häft i samband med diskussionen av dessa åtgärder. — Avslutningsvis diskuterar förf. några politiska och organisationstek-

niska aspekter av framtidens ekonomiska problem samt till allra sist det pågående krigets ekonomiska problem. Detta sista avsnitt är emellertid nu väsentligen föråldrat, eftersom det skrevs före U. S. A:s inträde i kriget.

Ehuru det centrala problemet i föreliggande arbete just nu mist sin aktualitet, kan det inte råda något tvivel om att det kommer att återfå sin aktualitet efter kriget. Redan den nu i U. S. A. och England pågående diskussionen om efterkrigstidens ekonomiska problem visar detta. Det är naturligt att frågeställningen blir: varför skall det behövas krig för att produktionskrafterna skola bli fullt utnyttjade? Naturligtvis kan man i sak anse Hansens huvudtes angående investeringsmöjligheterna i framtiden diskutabel. Förhållandena gestalta sig säkerligen högst olika i olika länder. Även för U. S. A:s del måste man säkert sätta ett frågetecken i kanten för Hansens pessimism. Det är inte första gången under den industriella epoken som liknande tankegångar framkommit, och man måste säga att spåren förskräcka. Under sådana förhållanden måste man ju också säga att det är en ytterst farlig sak att försöka ändra den institutionellt fasta sparkvoten. Den primära förutsättningen för att detta skall kunna anses önskvärt är givetvis, att man verkligen vågar *fastslå* att investeringsmöjligheterna för det enskilda initiativet i framtiden på ett avgörande sätt försämrats. Skulle det vara så att 1930-talets speciella problem i U. S. A. mera betingas av brist på ekonomiskt-politisk strukturell jämvikt, av de enskilda initiativtagarnas osäkerhet angående de ekonomiskt-politiska åtgärdernas motiv, utformning och omfattning i framtiden, något som enligt undertecknads mening är fallet, så framträder Hansens rekommendationer i än mera tvivelaktig dager. Frånsett detta måste man emellertid inse frågeställningens stora betydelse. Det är intressant att iakttaga, hur konjunkturteoriens frågeställning förändrats under decenniernas lopp. Det var på sin tid ett betydelsefullt framsteg, när man satte krisen i förbindelse med föregående högkonjunktur — inte längre såg krisen som ett tillfälligt störningsfenomen. Ett nytt stort utvecklingssteg har konjunkturteorien just nu börjat taga, nämligen i riktning mot strukturförändringsteori. Detta innebär att man inte endast inriktar frågeställningen på konjunkturcykeln och naturligtvis inte heller på krisen som en »störning» utan på från konjunkturförloppet oskiljbara förändringar i produktionsstrukturen samt den ekonomiskt-politiska, monetära och sociala strukturen. I denna utvecklingsriktning kommer Hansens arbete alltid att beteckna ett framsteg.

Erik Dahmén.

EKONOMISK METODLÄRA

Økonomisk Teori og Metode av F. Zeuthen. Nyt Nordisk Forlag. Kjøbenhavn 1942. 336 s.

Det finnes mycket gemensamt men också vissa konstitutiva olikheter i den nationalekonomiska forskningens inriktning inom de skilda nordiska länderna. Det gemensamma har fått sitt tydliga uttryck i de